

Wadliwość uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej jako przedmiot rozpoznania w postępowaniach cywilnych. Relacja między postępowaniami

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Wprowadzenie

Przedmiotem zainteresowania w niniejszej monografii są różne rodzaje postępowań cywilnych obejmujących badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia wspólników sp. z o.o. lub walnego zgromadzenia S.A.¹. Pod pojęciem „badania wadliwości” rozumiem przy tym przeprowadzany przez sądy w poszczególnych postępowaniach cywilnych proces subsumpcji polegający na podporządkowaniu tych samych okoliczności faktycznych, składających się na – i poprzedzających – podjęcie danej uchwały, pod normy o charakterze materialnoprawnym odnoszące się do różnych postaci wadliwości uchwał. Zabieg ten ma na celu przesądzenie o skuteczności badanej uchwały, co pozostaje okolicznością istotną dla merytorycznego zakończenia danego postępowania lub kwestii formalnych związanych z jego tokiem.

Sytuacja, w której wadliwość tej samej uchwały jest przedmiotem badania w toku różnego rodzaju postępowań cywilnych, rodzi pytanie o relacje pomiędzy tymi postępowaniami. Pojęcie „relacji” należy przy tym odnieść zarówno do skutków rozstrzygnięć zapadających w poszczególnych rodzajach postępowań obejmujących badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej, jak i do zależności występujących pomiędzy jednocześnie zawiśłymi postępowaniami różnego rodzaju. Ich znajomość, obok materialnopraw-

¹ W dalszych rozważaniach uchwały organów właścicielskich sp. z o.o. i S.A. są określane zbiorczym pojęciem „uchwały zgromadzeń spółek kapitałowych”. Przeważająca część uwag jest bowiem wspólna dla obu tych kategorii uchwał. Tam, gdzie rozróżnienie pomiędzy nimi okazało się jednak konieczne, z uwagi na odmienną regulację dotyczącą poszczególnych rodzajów spółek kapitałowych, jest to wyraźnie zaznaczone. Z tego samego względu pod pojęciem „wspólnika” w dalszych rozważaniach należy rozumieć zarówno wspólnika sp. z o.o., jak i akcjonariusza S.A., zaś wyrażenie „umowa spółki” w równym stopniu odnosi się do umowy sp. z o.o., jak i do statutu S.A. Uwagi zawarte w niniejszej pracy mają zastosowanie również na gruncie prostej spółki akcyjnej, która począwszy od 1.7.2021 r. stanowi trzeci rodzaj kapitałowej spółki handlowej (por. dział 1a tytułu III KSH dodany ustawą z 19.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2019 r., poz. 1655). Art. 300¹⁰¹ KSH odsyła bowiem do odpowiedniego stosowania do uchwał walnego zgromadzenia prostej spółki akcyjnej przepisów dotyczących powództwa o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały walnego zgromadzenia S.A.

nej regulacji dotyczącej kształtu wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych, należy uznać za niezbędną dla poznania pełnego obrazu obowiązującego w Polsce modelu sądowego badania uchwał. To przepisy procesowe służą bowiem urzeczywistnianiu norm prawa materialnego i stworzeniu odpowiednich gwarancji przed ich naruszeniem². Co więcej, normy proceduralne stanowią również swojego rodzaju instrukcję procesową czy też zespół norm o charakterze instrumentalnym³. Znajomość sposobu ich funkcjonowania w obszarze sądowego badania wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych ma zatem istotne znaczenie również dla praktyki stosowania prawa.

Tymczasem, o ile istnieje wiele prac odnoszących się do materialnoprawnej regulacji wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych, o tyle tematyka relacji między różnymi postępowaniami cywilnymi obejmującymi badanie tej wadliwości nie była dotychczas przedmiotem pełnego monograficznego opracowania. Spośród zagadnień dotyczących tego obszaru szerszym zainteresowaniem w literaturze cieszy się w zasadzie jedynie problematyka dopuszczalności udzielania zabezpieczenia roszczenia o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały poprzez zawieszenie postępowania o wpis do KRS, ewentualnie również poprzez wstrzymanie jej skuteczności⁴. Natomiast pozostałe aspekty relacji pomiędzy postępowaniem o uchylenie lub stwierdzenie nieważności uchwały a postępowaniem o wpis do KRS, jak również relacje pomiędzy innymi rodzajami postępowania cywilnych obejmujących badanie wadliwości tej samej uchwały, nie licząc fragmentów w opracowaniach o charakterze systemowym, są podejmowane przez przedstawicieli nauki prawa sporadycznie, a większość wypowiedzi na ten temat ma charakter przyczynkowski⁵.

Również judykatura nie poświęciła dotąd dostatecznej uwagi tej problematyce. SN odniósł się do niej w zasadzie jedynie w uzasadnieniu uchwały

² Procedura cywilna nie pełni zresztą roli jedynie służebnej wobec przepisów materialnoprawnych. W doktrynie podkreśla się bowiem, że prawo materialne i procesowe wzajemnie na siebie oddziałują, a w wielu wypadkach środki prawne należące do obu tych działów prawa wręcz wzajemnie się przenikają. Tak A. Zieliński, w: Z. Radwański (red.), System Prawa Prywatnego, t. 2, s. 706, Nb 9. Szerzej na temat relacji pomiędzy prawem cywilnym materialnym i procesowym zob. T. Wiśniewski, Kilka refleksji, s. 579 i n.

³ Por. J. Jodłowski, aktualizacja K. Weitz, w: J. Jodłowski i in., Postępowanie cywilne, 2014, s. 28.

⁴ Zob. zwłaszcza E. Marszałkowska-Krześ, Zawieszenie postępowania, s. 915 i n.; A. Owczarewicz, Zabezpieczenie powództwa, s. 138 i n.; A. Sikorska-Lewandowska, Zabezpieczenie powództwa, s. 30 i n.; Ł. Zamojski, Dopuszczalność zawieszenia, s. 63 i n.; S. Łazarewicz, Spór o dopuszczalność, s. 103 i n.; czy Ł. Błaszczak, Zabezpieczenie roszczeń, s. 5 i n.

⁵ Zob. J. Kołacz, Wzajemne relacje, s. 11 i n. Ponadto na bazie poprzednio obowiązującego stanu prawnego zob. E. Marszałkowska-Krześ, Skutki zaskarżenia, s. 31 i n.

z 18.9.2013 r., wyrażając przekonanie, że opowiedzenie się za konstytucyjnym charakterem wyroku stwierdzającego nieważność uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych doprowadzi do wyeliminowania problemu sprzeczności rozstrzygnięć w różnych rodzajach postępowań sądowych, w których przez pryzmat wadliwości bada się skuteczność tej samej uchwały⁶. Ta konstatacja nie jest jednak trafna, albowiem nawet w razie przyjęcia, że sąd rejestrowy zobowiązany jest każdorazowo uznawać uchwałę za ważną i dokonywać w oparciu o nią wpisu, jeśli ta uchwała następnie ulegnie uchyleniu lub zostanie stwierdzona jej nieważność, to i tak będziemy mieli do czynienia z odmiennymi sądowymi ocenami dotyczącymi skuteczności tej samej uchwały⁷. Co więcej, wobec jednoznacznego brzmienia art. 252 § 4 KSH (i odpowiednio na gruncie S.A. art. 425 § 4 KSH) konstytucyjny charakter wyroku stwierdzającego nieważność uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej nie stoi na przeszkodzie samodzielnej weryfikacji zaistnienia nieważności tej samej uchwały w dowolnym postępowaniu rozpoznawczym na zarzut. Również zatem w relacji takiego postępowania i postępowania o stwierdzenie nieważności uchwały pozostaje aktualny problem możliwej sprzeczności rozstrzygnięć sądowych.

Głównym celem niniejszej monografii jest zatem przeprowadzenie wszechstronnej analizy obowiązującej regulacji odnoszącej się do relacji między różnymi postępowaniami cywilnymi obejmującymi badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej. Wyniki tej analizy służą udzieleniu odpowiedzi na pytanie, czy przyjęty przez ustawodawcę model relacji między różnymi postępowaniami cywilnymi obejmującymi badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej dostatecznie harmonizuje z materialnoprawnym kształtem poszczególnych postaci wadliwości uchwał oraz czy odpowiada on wymogom bezpieczeństwa obrotu. Tam, gdzie obowiązują

⁶ Zob. uchw. SN(7) z 18.9.2013 r., III CZP 13/13, OSNC 2014, Nr 3, poz. 23, w uzasadnieniu której SN stwierdził, że „Pogląd przeciwny [tj. o deklaratoryjnym charakterze wyroku stwierdzającego nieważność uchwały – przyp. S.R.-Z.] mógłby doprowadzić do niejednoznacznej i wręcz niebezpiecznej sytuacji, w której sąd w postępowaniu rejestrowym odmówiłby dokonania wpisu w rejestrze na podstawie wskazanej we wniosku uchwały wspólników, dopatrując się jej bezwzględnej nieważności *ab initio*, natomiast sąd w postępowaniu procesowym oddaliłby prawomocnie powództwo o stwierdzenie nieważności tej samej uchwały wspólników, uznając ją tym samym za zgodną z ustawą. Ryzyko wystąpienia takiego zagrożenia jest realne w razie opowiedzenia się za tradycyjnie rozumianą sankcją bezwzględnej nieważności uchwały, a więc możliwością uznania jej za wyeliminowaną z obrotu prawnego nawet bez uprzedniego wydania wyroku uwzględniającego powództwo o stwierdzenie nieważności tej uchwały”.

⁷ Problem ten dostrzega również A. Kappes, Konstytucyjny charakter wyroku, s. 36.

jące *de lege lata* rozwiązania nie mogą być uznane za satysfakcjonujące, sformułowano propozycje odpowiednich zmian legislacyjnych.

Postępowania cywilne, obejmujące badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej, mogą toczyć się i wchodzić w relację pomiędzy sobą nie tylko przed sądem państwowym, ale także przed sądem polubownym⁸. Przez wzgląd na kompleksowość analizy przeprowadzanej w tym opracowaniu również zagadnienia z tym związane są objęte jej ramami. Uwzględniono także problematykę relacji z postępowaniem toczącym się przed sądem państwowym innego państwa członkowskiego UE dotyczącym wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej z siedzibą w tym państwie.

Poza zakresem rozważań znalazły się natomiast zagadnienia: relacji z postępowaniem toczącym się przed sądem państwowym państwa spoza UE dotyczącym wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej z siedzibą tym państwie oraz relacji z postępowaniem obejmującym badanie wadliwości uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej toczącym się przed zagranicznym sądem polubownym. Te kwestie są bowiem na tyle złożone, że ich pełne omówienie wymagałoby odrębnego opracowania.

Monografia składa się z wprowadzenia, czterech rozdziałów i zakończenia. Rozważania w niej zawarte są prowadzone w oparciu o metodę dogmatyczną, uwzględniającą rezultaty wykładni językowej, systemowej oraz teleologicznej. Posłużono się również metodą komparatystyczną, przy czym zrezygnowano z wyodrębnienia rozdziału poświęconego uwagom prawnoporównawczym, ograniczając się do ich powołania tam, gdzie było to potrzebne do oceny obowiązującej regulacji lub uzasadnienia zgłaszanych postulatów *de lege ferenda*.

Zamierzeniem rozdziału I jest odpowiedź na pytanie, w jakiego rodzaju postępowaniach cywilnych bada się wadliwość uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej, a ponadto, jakie postaci wadliwości badane są w danym rodzaju postępowania, czy sąd zachowuje w nim kompetencję do samodzielnego stwierdzenia wszystkich badanych postaci wadliwości oraz czy o wadliwości uchwały rozstrzyga w sposób bezpośredni, przesłankowy czy może jedynie pośredni. Te okoliczności w znacznej mierze są determinowane przez materialnoprawną

⁸ Charakter postępowania przed sądem polubownym jest wprawdzie kontrowersyjny, jednak przychylić się należy do poglądu o zasadności kwalifikowania go jako postępowania cywilnego. Sąd polubowny zastępuje bowiem z woli stron sąd państwowy i spełnia jego funkcje w zakresie rozpoznania i rozstrzygnięcia spraw cywilnych w rozumieniu art. 1 KPC. Tak np. *T. Strumillo*, *Zasady postępowania*, s. 61–62. Zob. także *T. Ereciński w: T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego*. Komentarz, t. VI, art. 1154, uw. 4 do art. 1154 i powołana tam literatura. Odmiennie natomiast m.in. *A. W. Wiśniewski*, *Międzynarodowy*, s. 79 i n.

regulację dotyczącą wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych, stąd została ona w sposób zwięzły omówiona na początku tego rozdziału. W szczególności zdefiniowano pojęcie „wadliwości uchwały”, zidentyfikowano postaci wadliwości wyróżniane przez ustawodawcę w przyjętym modelu zaskarżenia uchwał, jak również w niezbędnym zakresie przedstawiono ich przesłanki i charakterystykę.

Celem rozdziału II jest określenie na gruncie sądownictwa państwowego, jakie skutki wywołują dla innych postępowań obejmujących badanie wadliwości tej samej uchwały rozstrzygnięcia zapadające w poszczególnych rodzajach postępowań cywilnych. Posługując się pojęciem „skutków”, zmierzam do ustalenia, na ile rozstrzygnięcia zapadające w danym postępowaniu determinują rozstrzygnięcia zapadające następczo w innych postępowaniach, a w konsekwencji: na jakich obszarach może wystąpić sprzeczność pomiędzy sądowymi ocenami dotyczącymi tej samej uchwały. Ponadto przeanalizowałam, czy zapadające rozstrzygnięcia mogą doprowadzić do zmiany odmiennych rozstrzygnięć, zapadłych wcześniej w innych postępowaniach. Badania w tym zakresie zostały przeprowadzone odrębnie dla poszczególnych możliwych wariantów relacji między różnymi rodzajami postępowań.

Przedmiotem rozdziału III jest analiza relacji między poszczególnymi rodzajami postępowań cywilnych obejmujących badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej w sytuacji, gdy toczą się one przed sądem państwowym w jednym czasie, a równocześnie w żadnym z nich nie zapadło jeszcze rozstrzygnięcie kończące. Ma to na celu ustalenie, czy jednocześnie zawisłe postępowania danego rodzaju toczą się niezależnie od siebie, czy też ustawodawca przewidział instrumenty umożliwiające skoordynowanie ich toku i ujednoczenie zapadających w nich ocen prawnych co do skuteczności tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej. Również w tym przypadku analiza została przeprowadzona na płaszczyźnie poszczególnych możliwych wariantów relacji.

Rozdział IV jest poświęcony relacjom z postępowaniami obejmującymi badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej toczącymi się przed sądem polubownym. Ma on na celu w pierwszej kolejności rozstrzygnięcie, jakiego rodzaju postępowania obejmujące badanie wadliwości uchwał zgromadzeń spółek kapitałowych mogą toczyć się przed tym sądem i jakimi zasadami rządzi się rozstrzygnięcie sporów tej kategorii przez sąd arbitrażowy. Pozwala to na ustalenie, jakiego rodzaju odmienności zachodzą w relacjach pomiędzy postępowaniami obejmującymi badanie wadliwości tej samej uchwały zgromadzenia spółki kapitałowej, toczącymi się wyłącznie przed

sądem polubownym albo przed sądem polubownym i przed sądem państwowym, w stosunku do omówionych wcześniej relacji pomiędzy analogicznymi postępowaniami toczącymi się wyłącznie przed sądem państwowym.

Pracę wieńczy zakończenie, obejmujące podsumowanie zawartych w niej rozważań.

Niniejsza publikacja jest nieco zmodyfikowaną wersją rozprawy doktorskiej obronionej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Uwzględniono stan prawny na 10.1.2025 r.

Przejdź do księgarni →

ksiegarnia.beck.pl